

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על חזף היומי

גליון 18

פרשת בהר בזקוקות

שבת סה עא

'עקמומיות' היא השורש לכל העיונות

כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת.

היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה. [סח.]

לכאורה צריך להבין מדוע אדם צריך להביא קרבן על מכשול שנובע מטעות, הרי לא התכוון למרוד בבורא?

מסביר הגאון **רבי ישראל אליהו וינטרוב** זצוק"ל שה' ברא את האדם עם נשמה טהורה, שמשפיעה על השכל לדעת מהי הדרך הטובה, וגורמת לרגש לרצות לבחור הטוב. אם אדם טעה ונכשל בדבר הלכה זה רק בגלל שנכנסה בו רוח שטות! שמסיטה אותו מלקיים את הרצון האמתי שלו - או מטעה אותו שלא ידע מהו הטוב. ה'רוח שטותי' לא באה מעצמה - הקדמונים אומרים שהשורש של כל העבירות נובע מ'עקמומיות'! שאדם מעקם את הראש עם מידות רעות בין אדם לחברו! או מאכלות אסורות.

הרמב"ן כותב [בשער הגמול] שכל עבירה בשגגה קדמה לה עבירה במזיד, והכוונה היא שהאשמה מוטלת על האדם בגלל העקמומיות במידותיו שלא תיקן - ועוות המח גורמת לו ולהסיח דעת מרצון ה', או לרוח שטות

שתשלט בו, ותטעה אתו מהו רצון ה'. לכן צריך להביא קרבן על השגגות - כי כל שגגה נובעת מעיקום מסיוס של הראש, ואפילו תינוק שנשבה לבין האומות צריך להביא קרבן כששב.

כי גם עליו יש תביעה - שהרי האלוקים עשה את האדם ישר, והיה נדרש ממנו גם בשפל מצבו לחפש את הדרך הישרה, וכששב בתשובה, מביא כפרה אחת, כי זה רק שיבוש אחד.

מוסיף הגרי"א שאפילו אם נכשל באונס, והמעשה כלל אינו משויך אליו, עדיין יש עליו איזה תביעה יותר ממי שלא נכשל כלל.

כך **מסופר** על בעל **הבית חדש** זצוק"ל שכאשר הגיע לבית הדין של מעלה, צננו עבורו את הגיהינום במשך ארבעים יום - כדי שיוכל לעבור שם, ולהוציא נשמות לגן עדן.

גדולי דורו הסבירו מדוע בכלל הוצרך לעבור שם - ולא הגיע ישר לגן עדן?

ואמרו שפעם אחת הבי"ח עבר בשוק והתעטש ליד עגלה של גוי שהיתה מונהגת בשור וחמור יחדיו, והתעטשותו הביהילה אותם וגרמה להם לזוז מעט!

עד כדי כך התביעה היא על כל מעשה שאדם עושה אפילו באונס גמור בלי ידיעתו!

אמנם ודאי שבמקרה עם הבי"ח זה לא היה עונש, והכל התגלגל משמים לטובתו ולטובת מי

שניצל מהגיהינום בזכותו, אך רואים עד כמה גדולה ההשפעה של כל פעולה הכי קטנה של האדם.

דברי האמוראי

וחכמים אוסרין אף בחול משום דרכי האמורי. [זו.]

סיפר הדיין הגאון **רבי יעקב פוזן שליט"א** שהגיע לפניו לבית הדין יהודי שביקש להחליף את כתובת אשתו - מכיוון ש'מקובל צדיק' הורה לו להחליף אותה, היות שהכתובה הזו 'בעייתית' וגורמת לו צרות רבות...

אחר בדיקה מדוקדקת, הבהיר רבי יעקב לאותו יהודי שבכתובת אשתו אין כל חסרון.

יהודי הנבוך חזר שוב ושוב על כך שאותו 'מקובל' הורה לו להחליף את הכתובה...

כאשר ראה זאת רבי יעקב, נענה ואמר אותו יהודי: "שמע נא, אם ח"ו אני טועה, והכתובה אינה כשרה, מה קורה? לכל היותר אתה עובר על איסור דרבנן, שאסרו לאדם להשהות את אשתו ללא כתובה, אמנם לעבור על איסור דרבנן זהו דבר נורא חמור, אבל זה דרבנן בלבד.

לעומת זאת אם אני צודק, והכתובה כשרה, וה'מקובל' הוא רק מאחז עיניים, הרי ברגע שתחליף את הכתובה כהוראתו, אתה עובר על איסור דאורייתא של הליכה ב'דרכי האמורי', כיון שאתה עושה מעשה חסר משמעות אמיתי, רק מתוך אמונה תפלה או משהו כזה!"

וכשסיפר זאת לגאון **רבי ניסים קרליץ** זצוק"ל אמר לו שאינו יודע אם דבר זה הוא מדרכי האמורי, אך כנראה יש בזה איסור דאורייתא של ניחוש.

[מתוק האור]

הרמב"ן כותב [בשער הגמול] שכל עבירה בשגגה קדמה לה עבירה במזיד, והכוונה היא שהאשמה מוטלת על האדם בגלל העקמומיות במידותיו שלא תיקן - ועוות המח גורמת לו ולהסיח דעת מרצון ה', או לרוח שטות

בל תשחית לצורך תענית הראב"ד

ולכאורה נראה גם כאן, שמכיון שיש לו בזה 'ענין' של שבירת התאוה, אין בזה משום בל תשחית.

אמנם כששאלו את **מון הגראי"ל שטינמן** זצוק"ל הגיב מדוע להתגבר רק אחרי שאוכל כבר בצלחת?

אפשר לשבור את תאוותו מיד כשלוקח מהצלחת המרכזית - שישער מראש כמה הוא מתאוה והיה לוקח בלי להתגבר, וההתגברות תהיה שיקח רק חצי מזה לצלחת הפרטית שלו.

[כאייל תערוג בשם הגר"מ סנדר שליט"א בקובץ באו"י]

אמר רב זוטרא האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא קעבר משום בל תשחית. [סז:]

הנה ידועים דברי הרבינו יונה על 'תענית הראב"ד' - שימשוך ידו מאכילתו באמצע תאוותו, ובזה ששובר יצר אכילתו זהו תענית יותר גדולה מאשר שצם יום שלם לגמרי מאכילתו, עיי"ש.

הנה השאלה המתעוררת, מדוע לא נחשוש משום בל תשחית, על מה שהותיר בצלחת?

בשם **מון הגרי"ש אלישיב** זצוק"ל מוטו שהמעשר לחומרה אינו עובר משום בל תשחית, משום שיש לו איזה 'ענין' בזה.

השבת מטפיעה גם למפריע

או שמכיוון שאנו הברואים קיבלנו אותה רק ב'סוף מעשה', עליו גם לנהוג כך, ולהקדים למנות תחילה ששה ימים, ורק אח"כ לשבת.

וזה מסביר את דברי הרש"י ב'ויכולו' - וז"ל: ויברך ויקדש. 'ברכו במן' - שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת, ובששי לחם משנה. ויקדשו במן' - שלא ירד כלל בשבת, והמקרא כתוב על שם העתיד.

הנה כיון שהפסוק מדבר על השבת לכאורה היה צריך להקדים לומר ויקדש - בשבת עצמה, ואח"כ ויברך - את ההשפעה שלה בימות החול?

היסוד הוא - שלא נחשוב שמתוך האילוץ של איסור ליקוט מן בשבת, הוצרכו לקבל בערב שבת מנה כפולה.

אלא אדרבא השבת היא מקור הברכה, ומרעיפה את השפע של כל ימות השבוע - למפריע! ומתחילת השבוע הקודם - כל השפע בא רק בזכותה ועבורה!

ובהתקרב השבת הוכפל השפע - וירד להם לחם משנה, כך שלא היה צורך בשבת ללקוט, כי המן היה די והותר לשבת עצמה.

כך שגם אנו שמקדימים ומונים את ששת ימי המעשה קודם ליום השבת, צריכים לדעת שהיא המקור והשורש של כל מה שיש בכל הימים.

ומוטל עלינו להחשיב אותה ולהתכונן אליה כראוי.

אמר רב הונא היה מהלך (בדרך או) במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה.

במאי קמיפלגי? מר סבר כברייתו של עולם, ומר סבר כאדם הראשון. [סט:]

הנה השבת נקראת יום השביעי ויש להבין מה הסברא שיקדים לשמור שבת, קודם לשאר ימים - ומה בכך שהזדמן לאדם הראשון לשמור את השבת מיד ביום הראשון לאחר שנברא?

הגאון **רבי שמואל יעקב בורשטיין** זצוק"ל מסביר את הענין על פי הפיוט שאנו אומרים בקבלת שבת - 'לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה, מראש מקדם נסוכה, סוף מעשה במחשבה תחילה'.

אמנם השבת באה בסוף מעשה בראשית, אך היא עלתה במחשבה תחילה.

כבר מראש מקדם - כל ששת ימי בראשית וכל מה שנברא בהם, הכל נועד לשמש רק כהכנה לשבת קודש! ולכן היא חשובה יותר מכל הימים שלפניה.

וממילא כאן כשהמהלך בדרך טעה ואיבד את הידיעה מהו יום השבת, ובא למנות סדר חדש של ימים 'זכר לשבת' - הנידון היה האם להקדים לשמור שבת, קודם לשאר ימים - כי על פי האמת מצד בורא העולם היא מקור הברכה! והכל נועד עבורה!

ענווה

אחר כך אמר כי מעולם לא עלה על דעתו לחשוב על זה, והיה אכפת לו מדוע סיפרו לו, הרי לא טוב לדעת את זה! - כזו הבנה, שלא כדאי לדעת ממה שמחשיבים אותו, כי על ידי זה עלול לגרום הרגשת חשיבות.

הסנה הסנה לאו משום דגביהת מכל אילני אשרי הקב"ה שכינתיה עלך אלא משום דמייכת מכל אילני אשרי קודשא בריך הוא שכינתיה עלך. [ס"ז.]

מין הגרי"ג אדלשטיין שליט"א מספר שהוא רואה בחורים שמשקיעים הרבה כדי לשפר את המעמד החברתי שלהם, זה אמנם טבע האדם שרוצה שיחשיבו אותו, וזה נותן לו הרגה טובה.

אבל האמת היא שבדרך כלל ההשתדלות לא מועילה בזה, כי הכל בידי שמים.

מה שתלוי באדם עצמו זה 'מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקו' - מי שמתנהג על פי המסילת ישרים וכל מעשיו בישירות בהתמדה בתורה ובמידות טובות, ממילא הוא נעשה מקובל בחברה, וכולם נהנים ושמחים להיות בחברתו.

וכמו שכתב החובות הלבבות (שער הכניעה פ"י) על מי שמתנהג בענווה, שהוא מוצא חן יותר בעיני בני אדם, ונעשה אהוב עליהם וקרוב לדעתם.

כשדיבר **מין הגרי"ג אדלשטיין** שליט"א על ענין הענווה - שהיא אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם "מתרחק מן הכבוד!" סיפר שהכיר אחד נמנע מלהגיע למקום שמכבדים אותו, כי היה קשה לו לסבול את זה, והיה ממעט ללכת לשם - לא מצד צדקות ופחד מהכבוד - אלא שהיה קשה לו לסבול את הכבוד, זה גרם לו הרגשת אינעימות - כי זה היה נגד טבעו.

האמת שזו מדרגה, להרגיש שהכבוד מפריע לו, ולחשוב שכנראה שהציבור טועים בו, ומכבדים אותו כבוד שלא מגיע לו, עד כדי להרגיש אי נעימות מחמת הכבוד, אין הרבה בעלי מדרגה כאלה.

אכן 'מתרחק מן הכבוד' פירושו - אפילו אם אין הכבוד מפריע לו צריך בכוונה להתרחק מן הכבוד, מתוך הבנה שזה לא כדאי, והכבוד יכול להזיק, מפני שכבוד גורם להרגיש חשיבות, שאם בני אדם מכבדים אותו סימן שהוא חשוב, וזה נגד הענווה.

אמנם טבע האדם שהוא רוצה שיחשיבו אותו, ומבקש לדעת כיצד מחשיבים אותו... ומה חושבים עליו...

אבל לא כולם כך, ויש כאלה שאינם חושבים על זה, כפי שידוע לי על אאמו"ר זצ"ל שלמד בסלבודקא אצל רבי ברוך בער זצ"ל, ופעם אחת לאחר שנים רבות באו וסיפרו לו שהוא היה נחשב לבחיר הישיבה!

זהירותו של החזו"ט בממוץ

אמר רב זוטרא האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא

ומגלי נפטא קעבר משום בל תשחית. [סז:]

הגאון **רבי יעקב אדלשטיין** זצוק"ל סיפר: "בצעירותי, החזון איש אמר לי לכתוב כמה שורות שהוא יכתוב לי, מילה במילה, והורה לי לקחת משולחן בלוק של נייר מכתבים, [שדבוקים יחד מלמעלה] כשהוא ראה שאני מקרב את הקולמוס אל השורה העליונה של הדף, עצר אותי ואמר: תכתוב את הדברים רק בחמש השורות התחתונות של הדף, מדוע? כדי שכל הדף שנשאר מחובר מלמעלה בבולק יישאר ראוי לשימוש, גם אחרי שנגזר ממנו את חמש השורות התחתונות.

למדתי ממנו כמה צריך להיות רגיש לסביבה, לחפצים, ולפתח את עדינות הנפש."

ואמר שבימינו אנשים לא מרגישים מספיק אחריות כלפי חפצים - לא מרגישים שלשבור חפץ זה נזק, זה אסור, אפילו אם הוא לא שווה הרבה.

כדוגמא הביא מעשה שראה בעצמו כשהשתתף באיזו שמחה, והגישו לשולחן כוסות חד-פעמיות לצד בקבוקי שתיה, היה שם אדם שמזג לעצמו שתיה, שתה מעט והשאיר את הכוס על השולחן.

תוך כדי שהוא מדבר עם הסובבים, לקח עוד כוס מהערימה ושוב שתה קצת, והשאיר את הרוב, כמדומה שהוא השתמש בשמונה כוסות...

"הוא רוצה לשתות, ולא חושב על שום דבר, הוא לא יזיז את היד אפילו עשרה סנטימטרים כדי לקחת את הכוס הקודמת, זה כבר הרגל אוטומטי, כמו מכונה, לקחת כל פעם עוד כוס חדשה מהערימה."

וסיים שהוא מלמד עליו זכות, שהיה טרוד במחשבות ולא שם לב מה שהוא עושה.

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים